[א]והתנן ר"א אומר שתים יכנס ג' לא יכנס מאי לאו רבי אליעזר לטעמיה דאמר והוא באמצען וארבע אמות דיהבו ליה רבנן כמאן דמיבלען דמו וקאמר יכנס אלמא הבלעת תחומין מילתא היא א"ל רבה בר בר [ב]חנה לאביי ומדר"א קמותבת ליה למר אמר ליה אין דשמיע לי מיניה דמר עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מודו ליה: וכל היוצאין להציל חוזרין למקומן: ואפי' טובא והא אמרת רישא אלפים אמה ותו לא אמר רב יהודה אמר רב שחוזרין בכלי זיין למקומן ומאי קושיא דילמא להציל שאני אלא אי קשיא הא קשיא דתנן [ג]בראשונה לא היו זזין משם כל היום כולו התקין ר"ג הזקן [א]שיש להן אלפים אמה לכל רוח ולא אלו בלבד אמרו אלא אפי' חכמה הבאה לילד [ב]והבא להציל מן הגיים ומן הנהר ומן המפולת ומן הדליקה הרי הן כאנשי העיר ויש להן אלפים אמה לכל רוח ותו לא והא אמרת כל היוצאין להציל חוזרין למקומן אפילו טובא [ג]אמר רב [יהודה אמר רב] שחוזרין בכלי זיין למקומן כדתניא [ד]בראשונה היו מניחין כלי זיינן בבית הסמוך לחומה פעם אחת הכירו בהן אויבים ורדפו אחריהם ונכנסו ליטול כלי זיינן ונכנסו אויבים אחריהן דחקו זה את זה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו אויבים באותה שעה התקינו שיהו חוזרין למקומן בכלי זיינן רב נחמן בר יצחק אמר ל"ק כאן שנצחו ישראל את אומות העולם כאן [ד]שנצחו אומות העולם את עצמן אמר רב יהודה אמר רב [ה]נכרים שצרו על עיירות ישראל אין יוצאין עליהם בכלי זיינן ואין מחללין עליהן את השבת תניא נמי הכי נכרים שצרו וכו' [ו]במה דברים אמורים כשבאו על עסקי ממון אבל באו על עסקי נפשות יוצאין עליהן בכלי זיינן ומחללין עליהן את השבת ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו על עסקי נפשות אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיינן ומחללין עליהן את השבת [ו]אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ובבל כעיר הסמוכה לספר דמיא ותרגומא נהרדעא דרש רבי דוסתאי דמן בירי מאי דכתיב [1]ויגידו לדוד לאמר הנה פלשתים נלחמים בקעילה והמה שוסים את הגרנות תנא קעילה עיר הסמוכה לספר היתה והם לא באו אלא על עסקי תבן וקש דכתיב והמה שוסים את הגרנות וכתיב [2]וישאל דוד בה' לאמר האלך והכיתי בפלשתים האלה ויאמר ה' אל דוד לך והכית [ז]בפלשתים והושעת את קעילה מאי קמבעיא ליה אילימא אי שרי אי אסור הרי בית דינו של שמואל הרמתי קיים אלא אי מצלח אי לא מצלח דיקא נמי דכתיב לך והכית בפלשתים והושעת את קעילה ש"מ: **מתני'** [ח]מי שישב בדרך ועמד וראה הרי (זה) הוא סמוך לעיר [הואיל] ולא היתה כוונתו לכך לא יכנס דברי רבי מאיר ר' יהודה אומר [ט]יכנס א"ר יהודה מעשה היה ונכנס רבי טרפון בלא מתכוין: **גמ'** תניא א"ר יהודה מעשה ברבי טרפון שהיה מהלך בדרך וחשכה לו ולן חוץ לעיר לשחרית מצאוהו רועי בקר אמרו לו רבי הרי העיר לפניך הכנס נכנס וישב בבית המדרש ודרש כל היום כולו (אמרו [כ]לו) [ל]משם ראייה שמא בלבו היתה או בית המדרש מובלע בתוך תחומו היה: **מתני'** [מ]מי שישן בדרך ולא ידע [נ]שחשיכה יש לו אלפים אמה לכל רוח דברי ר' יוחנן בן נורי וחכמים אומרים אין לו אלא ארבע אמות ר"א אומר והוא באמצען ר' יהודה אומר לאיזה רוח שירצה ילך ומודה ר' יהודה שאם בירר לו שאינו יכול לחזור בו [ס]היו שנים מקצת אמותיו של זה בתוך אמותיו של זה מביאין ואוכלין באמצע

ובלבד

והא תנן רבי אליעזר אומר. מי שיצא חוץ לתחום ב' אמות יכנס אבל ג' לא יכנס מאי האי שיעורא דנקט לאו ר' אליעזר לטעמיה דאמר במתני' [ל] גבי ד' אמות שנתנו חכמים ליוצא חוץ לתחום דהוא באמצען שיש לו לכל צדדיו ב' אמות ולפיכך זה שיצא ב' אמות חוץ לתחום כיון דב' אמותיו דבוקות לו בתחומו סבירא ליה לרבי אליעזר דכמאן דמובלען בתחומיה דמו ומותר ליכנס אלמא מילתא היא. ללישנא קמא [מ] הויא תיובתיה אבל ללישנא בתרא לא נהירא לי דהא לא קאמרי ליה למהדר ומאן דגרים לה מפרש דכיון דהא לא הוו מובלעות אלא דבוקות ואפילו הכי שרי שמע מינה הבלעה דבר גדול הוא והיכא דמיבלען חד תחומא הוי: **ומדרבי אליעזר אותבת ליה למר.** הא פליגי רבנן עליה במתני': **לדבר מצוה מודו ליה.** ומתני' דמי שיצא ברשות לדבר מצוה הוא וקאמר רבה לעיל דהבלעה לא מהניא: **ואפילו טובא.** יותר מארבע אלפים בתמיה והאמרת רישא היכא דלא מיבלען אלפים אית ליה ותו לא: **אמר רב יהודה אמר רב.** לא תימא אפי' טובא דלא שרי אלא אלפים והא אתא לאשמעינן דחוזרין בכלי זיינן ולא אמרינן כיון דנעשה מעשה ישליכו כלי זיינן מעליהן ולא יחללו שבת בחזרתן וטעמא מפרש לקמן: **דילמא להציל שאני.** ומי שיצא ברשות דמתניתין איכא לאוקמי בעדות החדש ובחכמה הבאה לילד אבל הבא להציל מאויבים יש לחוש שמא אויבים ירדפו [נ] אחריו הלכך אפי' טובא נמי יכנסו לעיר: **לא היו זזין משם.** ביוצאין חוץ לתחום להעיד על החדש מיירי במסכת ר"ה (דף כג:). לא היו זזין דמי שיצא חוץ לתחום אין לו אלא ד' אמות: **והבא להציל מן הגיים כו'.** וקאמר אלפים ותו לא ומתני' קתני כל היוצאין להציל חוזרין למקומן ואפי' טובא: **מניחים כלי זיינן.** בחזרתן בבית המילון שמוצאין חוץ לחומה: **הכירו בהן אויבים.** שיצאו חוץ לעיר ורדפו אחריהן: **נכנסו.** היוצאין ליטול כלי זיינן והבית צר ודחקו זה את זה: **נצחו ישראל.** אלפים ותו לא: **נצחו אומות העולם.** חוזרין למקומן אפי' טובא: **אין יוצאין עליהן.** כדמפרש לקמן כשבאו נכרים על עסקי ממון: **לספר.** עיר שמבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות יוצאין עליהם שמא ילכדוה ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם: **ותרגומא.** אי זו היא עיר בבבל דהויא סמוכה לספר: **נהרדעא.** שהיתה סמוכה לנכרים מלך אחד ולעיירות שיושבין בהן בני גולה מלך שני: **והם לא באו כו'.** ואף על פי כן מסר דוד עצמו להציל: **אי שרי אי אסור.** ושבת היתה: **הרי שמואל ובית דינו קיים.** ומידי דאיסור והיתר לא משייל באורים ותומים [ס]: **והושעת.** אלמא מבשרי ליה דנצח: **מתני' מי שישב בדרך.** לנוח שהיה עייף ולא היה יודע שהוא בתחום העיר וחשכה לו שם וכשעמד ראה שהוא סמוך לעיר ובתחומה: **לא יכנס.** לעיר להיות כאנשי העיר אלא ממקום שחשכה לו מודד אלפים פסיעות בינוניות ועד מקום שכלו יכנס: **בלא מתכוין.** שלא היה יודע כשחשכה לו שהוא בתחום העיר ולא נתכוון להיות שביתתו בעיר אלא במקומו: **גמ' בלבו היתה.** כשישב שם היה יודע שהוא בתוך אלפים למקום שביתתו: **מתני' אין לו אלא ד' אמות.** הואיל וישן היה לא נתכוון לקנות שביתה: **והוא באמצען.** של ד' אמות כלומר ב' אמות יש לו לכל צדדיו: **לאיזה רוח שירצה.** יטול ד' אמות ואחר שבירר לו לצד זה אין יכול לחזור ולברור לצד אחר: **היו שנים.** עומדין זה רחוק מזה ו' אמות דמיבלען ב' אמות של כל אחד בתוך של חבירו: **מביאין ואוכלין.** בתוך אותן ב' אמות:

ובלבד

ומדרבי אליעזר קמותבת ליה למר. משמע דרבה אמר אנא דאמר כרבנן וזה קשה ללשון שני דרש"י דרבה אית ליה הבלעת תחומין מילתא היא לענין ליכנס ולרבנן לית להן הבלעה כלל:

אי מצלח אי לא מצלח. וא"ת א"כ היכא דריש ר' דוסתאי דמחללין עליו השבת דלמא חול היה אי משום דמספקא ליה דכתיב וישאל דוד הא מספקין אי מצלח אי לא מצלח ויש לומר דמוכחא מילתא מדקאמר נלחמים בקעילה דקרי ליה מלחמה ומסר דוד נפשיה עליה אע"פ שלא באו אלא על עסקי תבן וקש שמע מינה דמחללין עליה נמי את השבת:

להודיען

עין משפט
נר מצוה

כו א מיי' פכ"ז מהל' שבת הל' טו סמג לאוין סו טוש"ע א"ח סי' תו סעיף א:

כז ב ג ד מיי' שם טוש"ע שם ס"ג וסי' שכט סעיף ט:

כח ה ו מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכט סעיף ו ז [וכרב אלפס שבת פ"א ת.]:

כט ז מיי' פכ"ז מהל' שבת הלכה ט סמג עשין דרבנן א טוש"ע א"ח סי' ת:

ל ח מיי' שם הלכה ד טור ש"ע א"ח סי' תח:

לא ט מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמט ס"ד:

רבינו חננאל (המשך)

בכלי זיינם למקומן. רב נחמן בר יצחק אמר בזמן שיד ישראל תקיפה על אומות העולם אלפים אמה ותו לא. ובזמן שיד גוים תקיפה על ישראל אפילו טובא. אמר רב יהודה אמר רב גוים שצרו על עיירות של ישראל מחללין עליהן את השבת, ויוצאין עליהן בכלי זיין. תניא נמי הכי כו'. במה דברים אמורים שבאו על עיסקי נפשות אבל באו על עיסקי ממון אין יוצאין עליהן בכלי זיין ואין מחללין עליהן את השבת. ובעיר הסמוכה לספר, פי' על שפת הים, אפילו לא באו אלא על עיסקי תבן מחללין עליהן השבת ויוצאין בכלי זיין. אמר רב נחמן בבל כעיר הסמוכה לספר דמיא, תרגימא נהרדעא. קעילה עיר הסמוכה לספר היתה, והן לא באו אלא על עיסקי תבן וקש. וישאל דוד בה' האלך וגו'. ויאמר ה' אל דוד לך והכית בפלשתים והושעת את קעילה. מאי קמבעיא ליה כו'. מתני' מי שישן בדרך ועמד והרי הוא קרוב לעיר כו', פי' כיון שהיה ברעתו מתחילה לילך בזו העיר אע"פ שעכשיו לא הזכיר כלום, אמר רבי יהודה דינו כדין [מי] שיצא לילך בעיר שמערבין בו שמותר לו לילך עד אותה העיר, אם היה בתוך ד' אלפים אמה שנמצא כאילו עירב ברגליו. וכך נכנס ר' טרפון בלא מתכוין שני תחומי שבת כאילו עירב ברגליו. תניא אמר ר' יהוד' מעשה בר' טרפון שחשכה לו לילי שבת ולן חוץ לעיר כו'. אמר לו ר' יעקב שמא ר' טרפון בלבו היה ליכנס, או שמא ההוא בית המדרש מובלע בתחומו היה. מתני' מי שישן בדרך ולא ידע עד שחשכה וכו'.

מסורת הש"ס

א) לקמן נב., ב) נ"ל חנן, ג) ר"ה כג:, ד) [תוספ' פ"ג ר"ה], ה) [תוספתא שם], ו) [ב"ק פג.], ז) בנ"י את פלשתים וכן לקמה, ח) [גירסת השאלתות מי שישן בדרך ועמד והרי הוא סמוך וכו'], ט) [גירסת השאלתות פרשת בשלח סי' מח אמר לי' ר' עקיבא משם ראייה וכו'], י) [שבת כט: יש"נ], כ) [בירושלמי וברי"ף עד שחשיכה], ל) [בסוף העמ'], מ) [לעיל מד: ד"ה רב שימי], נ) בס"א: שמא ימירו גרים וירדפו, ס) [תמורה טז.].

תורה אור השלם

1. וַיַּגִּדוּ לְדָוִד לֵאמֹר הִנֵּה פְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בִּקְעִילָה וְהֵמָּה שֹׁסִים אֶת הַגֳּרָנוֹת: שמואל א כג א

2. וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיְיָ לֵאמֹר הַאֵלֵךְ וְהִכֵּיתִי בַּפְּלִשְׁתִּים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל דָּוִד לֵךְ וְהִכִּיתָ בַפְּלִשְׁתִּים וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת קְעִילָה: שמואל א כג ב

מוסף רש"י

ומן הנהר. שהוא גדל פתאום ושוטף את בני העיר ואת הילדים (ר"ה כג:). ובבל כו' ותרגומא נהרדעא. בבל שם המדינה ועיר אחת שבה נקראת נהרדעא ואותה העיר סמוכה לספר (ב"ק פג.). משם ראייה. בתמיה (סוכה כח.). שאם בירר לו. שתים לכאן ושתים לכאן, וכן אם בורר ארבעתן לרוח אחת (לקמן מח.).

רבינו חננאל

והתנן ר' אלעזר אומר שתים יכנס, והנה זה עכשיו יצא חוץ לתחום ולאו מבעוד יום שבת [באויר] מחיצות. מאי לאו ר' אלעזר לטעמיה דאמר מי שישן ולא ידע עד שחשיכה יש לו ד' אמות והוא באמצען, והני ד' אמות דיהבו ליה רבנן כמאן דמיבלען בתחומיה דמי. לפיכך הני שתים יכנס. א"ל ומדר' אלעזר מותבת ליה לרבה. א"ל דשמיעא ליה מיניה דמר, דרבה דאמר עד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' אלעזר אלא במי שיצא חוץ לתחום אפי' [אמה] אחת לא יכנס אלא לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה מודו ליה, ומתני' בדבר מצוה היא, דקתני מי שיצא (חוץ לתחום אפי' [אמה] אחת לא יכנס, לא לדבר הרשות)[א]. ברשות. פי' ברשות ב"ד. מתני' כל היוצאין להציל חוזרין למקומן. אוקימנא חוזרין

[א] דברי רבינו אלו כמו שהם לפנינו הם משוללי הבנה ונראה דצ"ל מי שיצא ברשות ואמרו לו כו' ופי' ברשות ב"ד כו'.